

30 Ιανουαρίου 2017

Αριθμ. Πρωτ.: 198282/4213/2017

Πληροφορίες:
Αντωνία Παπαθανάσογλου
Ματούλα Παπαδημητρίου
Μαρία Αποστόλου
Μυρτώ Παινέση

Κο ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΣΚΟΥΡΛΕΤΗ
ΥΠΟΥΡΓΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
Σταδίου 27, 10183 Αθήνα

**Θέμα: Εκτιμήσεις και προτάσεις του Συνηγόρου του Πολίτη για ζητήματα λειτουργίας
και ασφάλειας των παιδικών χαρών**

Αξιότιμε κύριε Υπουργέ,

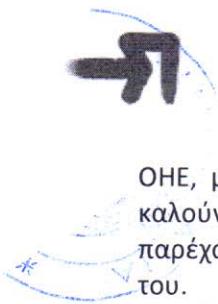
Ο Συνήγορος του Πολίτη έχει λάβει, μέχρι σήμερα, σημαντικό αριθμό αναφορών σχετικά με ζητήματα λειτουργίας και ασφάλειας παιδικών χαρών. Στο πλαίσιο διαμεσολάβησης για τις συγκεκριμένες αναφορές, έχουμε απευθυνθεί εγγράφως και τηλεφωνικώς στις αρμόδιες υπηρεσίες των Δήμων, αλλά και στη Δ/νση Οργάνωσης και Λειτουργίας ΟΤΑ του Υπουργείου Εσωτερικών, ανταλλάσσοντας απόψεις και ζητώντας τη συνδρομή της, την οποία και έχει παράσχει επανειλημμένως και σε έκαστη των υποθέσεων, καταβάλλοντας προσπάθειες επικοινωνίας και συμμόρφωσης των Δήμων με τις οικείες διατάξεις.

Με το παρόν έγγραφο, η Αρχή θα επιχειρήσει να καταγράψει τα προβλήματα που προκύπτουν από τις εν λόγω υποθέσεις, αλλά και να διατυπώσει τις θέσεις της, κρίνοντας ότι υπάρχει πεδίο περαιτέρω βελτίωσης του θεσμικού πλαισίου, με σκοπό πρωτίστως την ασφάλεια των παιδιών, αλλά και την παροχή ενός ποιοτικού αστικού περιβάλλοντος για όλους.

Προκειμένου να υπογραμμιστεί η σημασία της ύπαρξης και της ορθής λειτουργίας των παιδικών χαρών ο Συνήγορος του Πολίτη αναφέρεται στο άρθρο 31 του ν. 2101/92 (σε συμμόρφωση με τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού) που προβλέπει το δικαίωμα στο παιχνίδι :

1. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη αναγνωρίζουν στο παιδί το δικαίωμα στην ανάπτυξη και στις δραστηριότητες του ελεύθερου χρόνου, στην ενασχόληση με ψυχαγωγικά παιχνίδια και δραστηριότητες που είναι κατάλληλες για την ηλικία του και στην ελεύθερη συμμετοχή στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή.
2. Τα Συμβαλλόμενα Κράτη σέβονται και προάγουν το δικαίωμα του παιδιού να συμμετέχει πλήρως στην πολιτιστική και καλλιτεχνική ζωή και ενθαρρύνουν την προσφορά κατάλληλων και ίσων ευκαιριών για πολιτιστικές, καλλιτεχνικές και ψυχαγωγικές δραστηριότητες και για δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου.

Ο σημαντικός και καθοριστικός ρόλος και τα οφέλη της ανάπτυξης, των δραστηριοτήτων ελεύθερου χρόνου, του παιχνιδιού και των δημιουργικών δραστηριοτήτων στη ζωή, την υγεία, την ψυχοσωματική, γνωστική, συναισθηματική και πνευματική ανάπτυξη, την προσωπικότητα και την εκπαίδευση των παιδιών, αναδείχθηκε εκ νέου από την Επιτροπή Δικαιωμάτων του Παιδιού του

ΟΗΕ, με το Γενικό Σχόλιο №17 (2013) για το άρθρο 31 της Σύμβασης, με το οποίο τα κράτη καλούνται να σέβονται και να διασφαλίσουν την εφαρμογή του δικαιώματος στο παιχνίδι, παρέχοντας τις κατάλληλες ευκαιρίες και περιβάλλοντα και αίροντας τα εμπόδια στην απόλαυσή του.

Τα θέματα τα οποία επανελημμένως έχουν απασχολήσει τον Συνήγορο του Πολίτη είναι τα εξής: α) Μη επαρκής ή παντελής έλλειψη φύλαξης των παιδικών χαρών, β) Παράλειψη κλειδώματος, γ) Ανεπαρκείς περιφράξεις, δ) Παράλειψη επαρκούς ελέγχου και συντήρησης του εξοπλισμού, ε) Μη πιστοποίηση των παιδικών χαρών. Από τα ανωτέρω απορρέουν καταστάσεις που αφενός απασχολούν τους γονείς και έχουν σχέση με την ασφάλεια των παιδιών και αφετέρου προκαλούν οχλήσεις στους περίοικους από τη μη ορθή λειτουργία των χώρων (πχ. ζητήματα ηχορύπανσης σε ώρες εκτός ωραρίου λειτουργίας). Τα παραδείγματα είναι εντόνως ανησυχητικά σε πλείστες περιπτώσεις και από σχετική έρευνα προκύπτει ότι και οι ίδιοι οι Δήμοι δαπανούν μεγάλα ποσά για τη διαρκή συντήρηση των εξοπλισμών, ακολουθώντας μια προσέγγιση αλυσιτελή, καθώς σίγουρα τα προβλήματα αυτά θα είχαν περιοριστεί σημαντικά, αν λαμβάνονταν τα κατάλληλα μέτρα. Περαιτέρω, οι Δημοτικές και Αστυνομικές Αρχές έρχονται αντιμέτωπες με ζητήματα δημόσιας ασφάλειας (όταν για παράδειγμα γίνεται ακατάλληλη χρήση των παιδικών χαρών από ενήλικες και εφήβους εκτός του προβλεπομένου ορίου ηλικίας) και διατάραξης των ωρών κοινής ησυχίας με αποτέλεσμα να καταβάλλουν διαρκείς προσπάθειες για την επίλυση των ζητημάτων με αμφισβητούμενο, ωστόσο, αποτέλεσμα.

Με το συγκεκριμένο έγγραφο θα προσεγγιστούν τα ζητήματα ασφάλειας των παιδικών χαρών, δεδομένου ότι τα ζητήματα εξοπλισμού έχουν ήδη καθοριστεί από τα σχετικά πρότυπα του ΕΛΟΤ, τα οποία υποχρεούνται όλοι οι Δήμοι να τηρήσουν προκειμένου να λάβουν την προβλεπόμενη πιστοποίηση. Από τη μελέτη «Χώροι παιχνιδιού στην πόλη (παιδικές χαρές) ασφάλεια και παιδαγωγική ποιότητα, προδιαγραφές, σχεδιασμός, διαχείριση» που διεξήχθη από το ΤΕΕ Κεντρικής Μακεδονίας το 2003, προκύπτει ότι το σημαντικότερο - και με σημαντική ποσοστιαία διαφορά - πρόβλημα που είχε καταγραφεί ήταν οι φθορές, ο βανδαλισμός και η χρήση των παιδικών χαρών από ενήλικες. Ενδεικτικά σημειώνεται ότι το εν λόγω πρόβλημα καταγράφεται και σε σχετικές ανακοινώσεις Δήμων¹ στις ιστοσελίδες τους, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι οι υπηρεσίες τους είναι υποχρεωμένες να προβαίνουν σε διαρκείς επισκευές και αποκαταστάσεις των παιχνιδιών και των χώρων γενικότερα. Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η περίφραξη και η κατάλληλη φύλαξη της παιδικής χαράς είναι σημαντικές για α) την ασφάλεια των παιδιών, β) την αποφυγή καταστροφών και τη μείωση δαπανών για επισκευές (με τον αποκλεισμό του χώρου σε ώρες εκτός λειτουργίας) και γ) την αποφυγή ηχορύπανσης και όχλησης των περιοίκων.

Η ύπαρξη της περίφραξης αποσκοπεί στο να μην εξέρχονται τα παιδιά από τις παιδικές χαρές με κίνδυνο τον τραυματισμό τους από διερχόμενα αυτοκίνητα ή την απομάκρυνσή τους, άνευ επιτήρησης, από τους συνοδούς τους. Ωστόσο, η Αρχή θα ήθελε να τονίσει ότι η λήψη μέτρων δεν θα πρέπει να περιορίζεται μόνον στο χρονικό διάστημα παραμονής των παιδιών στο χώρο της παιδικής χαράς, δεδομένου ότι η αναγκαιότητα τήρησης ενός ικανοποιητικού επιπέδου ασφαλείας προκύπτει καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας. Για παράδειγμα, φαινόμενα όπως ο βανδαλισμός των εγκαταστάσεων (εξοπλισμού, αλλά και των λοιπών λειτουργικών στοιχείων), και η ρίψη απορριμμάτων (ενίστε και επικινδύνων για τη ζωή και υγεία των παιδιών πχ. σύριγγες από χρήστες ναρκωτικών ουσιών, σπασμένα μπουκάλια κτλ), συνήθως λαμβάνουν χώρα κατά τις βραδινές ώρες.

Από τη διερεύνηση των αναφορών που έχουν υποβληθεί στην Αρχή, διαπιστώνεται ότι το θέμα των περιφράξεων αντιμετωπίζεται διαφορετικά από τους Δήμους και έτσι υπάρχουν παιδικές χαρές χωρίς καθόλου περιφράξεις, άλλες με πολύ χαμηλές, με μέτριες ή υψηλές περιφράξεις - παρόμοιες με αυτές των σχολικών μονάδων - καθώς και παιδικές χαρές με εντελώς κατεστραμμένες περιφράξεις.

¹ Ενδεικτικά αναφέρονται οι εξής περιπτώσεις που συλλέχθηκαν από το διαδίκτυο: Α) Παιδικές χαρές Θεσσαλονίκης: <http://www.voria.gr/article/tha-klidoni-tis-pedikes-chares-o-dimos-thessalonikis> Β) Παιδικές χαρές Μεσσηνίας: <http://www.kalamatajournal.gr/perifereia/dimoi-messinias/synexeis-katastrofes-stis-paidikes-xares-tis-messinis-klevoun-tis-vides-apo-ta-organa>

Σύμφωνα με το αρθρ. 3 παρ. 1 της ΥΑ 28492/2009: «Η παιδική χαρά πρέπει να περιβάλλεται από ικανή περίφραξη, φυσική ή τεχνητή, ώστε να είναι λειτουργική και να παρέχεται ασφάλεια στα παιδιά αποτρέποντας κινδύνους και τραυματισμούς καθώς και παγίδευση μερών του σώματός τους. Η περίφραξη δεν πρέπει να απομονώνει οπτικά την παιδική χαρά από τον περιβάλλοντα χώρο». Επιπλέον, στην υπ' αριθμ. 30681/εγγ.44/14 εγκύκλιο και στο αρθρ. 2 παρ. γ τονίζεται ότι η περίφραξη πρέπει να εξασφαλίζει αφενός την οριοθέτηση του χώρου και αφετέρου να εμποδίζει την εκτός ωραρίου λειτουργία πρόσβασης. Στην παρ. 6 περ. δ του αρθρ. 3 της ΥΑ 28492/09 ορίζεται ότι θα πρέπει να λαμβάνονται τα πρόσφορα μέτρα, ώστε να αποφεύγεται η όχληση των περιοίκων.

Περαιτέρω, σύμφωνα με την παρ. 4 του αρθρ. 3 της ΥΑ 28492/09: «Για το σχεδιασμό της εγκατάστασης και χρήσης των εξοπλισμών πρέπει να λαμβάνονται υπόψη τα πρότυπα του ΕΛΟΤ με την επιφύλαξη της παρ. 2 του άρθρου 4, αναφορικά με: α)τον καλυπτόμενο από τον εξοπλισμό χώρο, β) την απαιτούμενη ελεύθερη επιφάνεια πτώσης, γ) τον απαιτούμενο ελεύθερο χώρο μεταξύ των εξοπλισμών για την ασφάλεια των παιδιών, δ) την προστασία του χρήστη από πτώση (μπάρα, φράγμα κ.τ.λ.) και την καταλληλότητα των προσβάσεων στον εξοπλισμό (σκάλες, ράμπες κ.λπ.)». Σε σχετικό ερώτημα του Συνηγόρου του Πολίτη προς το Υπουργείο Εσωτερικών περί ύπαρξης προδιαγραφών πέριφραξης παιδικών χαρών η Αρχή έλαβε το υπ' αριθμ.: 42777/27.01.16 έγγραφο, από το οποίο προκύπτει ότι δεν εντοπίστηκε σχετικό πρότυπο μετά από τη διατύπωση σχετικού ερωτήματος στον ΕΛΟΤ, αλλά και στο βρετανικό φορέα πιστοποίησης (BSI Group). Τα πρότυπα εξοπλισμού των παιχνιδότοπων καθορίζονται από το ΕΛΟΤ EN 1176-1 έως ΕΛΟΤ EN 1176-7.

Στην τεχνική έκθεση CEN 16879/2016 (EUROPEAN COMMITTEE FOR STANDARDIZATION) «*Siting of Playground and other recreational facilities. Advice on methods for positioning and separation*» αναφέρεται μεταξύ άλλων ότι αν και γενικά οι περιφράξεις είναι καλό να αποφεύγονται, εφόσον κρίνεται ότι υφίσταται επικινδυνότητα για την ασφάλεια των παιδιών, η περίφραξη μπορεί να εκλαμβάνεται ως η καταλληλότερη λύση. Στο σημείο αυτό οφείλουμε να επισημάνουμε ότι οι περισσότερες παιδικές χαρές εντός του οικιστικού ιστού στην Ελλάδα δεν ευρίσκονται εντός αλσών ή πάρκων, αλλά είναι χώροι περιτριγυρισμένοι από το οδικό δίκτυο. Εκτός των άλλων, είναι σαφές ότι καθίσταται άνευ αντικειμένου οιαδήποτε σύγκριση της αναγκαιότητας περίφραξης ή φύλαξης των παιδικών χαρών με χώρες στις οποίες η χωροθέτησή τους είναι διαφορετική και δεν καταγράφονται φαινόμενα βανδαλισμού. Ωστόσο, ακόμα και σύμφωνα με λύσεις που έχουν υιοθετηθεί από άλλα κράτη, όπως η Πολωνία και η Φιλανδία, προκύπτει ότι το ζήτημα της περίφραξης αντιμετωπίζεται θετικά τόσο για το διαχωρισμό της έκτασης από το λοιπό περιβάλλοντα χώρο, όσο και για την ασφάλεια των παιδιών. Για παράδειγμα, στη Φιλανδία συνιστάται περίφραξη 120 εκατοστών, εάν κοντά υπάρχει δρόμος ή υδάτινη επιφάνεια, και πρέπει να υλοποιείται με τρόπο που να μην είναι εφικτό το σκαρφάλωμα ή η διαφυγή από το κάτω μέρος. Αντίστοιχα στην Πολωνία οι περιφράξεις συνιστώνται για ακόμα έναν λόγο: την αποφυγή εισόδου σκύλων. Περαιτέρω, συνιστάται το ηλεκτρονικό και αυτόματο κλείσιμο των παιδικών χαρών, ώστε να μην εξέρχονται τα παιδιά εύκολα από το χώρο. Από όλα τα ανωτέρω κείμενα προκύπτει με σαφή τρόπο ότι τα ζητήματα της περίφραξης πρέπει να αντιμετωπίζονται με μεγάλη προσοχή και σε συμφωνία με τις ανάγκες κάθε χώρου.

Σχετικά με το θέμα της ασφάλειας των παιδικών χαρών, και λόγω των σοβαρών προβλημάτων που αντιμετώπιζε, ο Δήμος Αθηναίων – ο μεγαλύτερος δήμος της χώρας – ζήτησε γνωμοδότηση από την Αρχή Προστασίας Δεδομένων Προσωπικού Χαρακτήρα. Ειδικότερα, όπως αναφέρεται στην υπ' αριθμ.77/2009 απόφαση της Αρχής: «*Με το υπ' αριθμ. πρωτ. 222/04.12.2007 έγγραφό του ο Δήμαρχος Αθηναίων ζήτησε τη γνώμη της Αρχής σχετικά με την νομιμότητα εγκατάστασης και λειτουργίας κλειστού κυκλώματος τηλεόρασης στις δημοτικές παιδικές χαρές. Ο Δήμος Αθηναίων διαδέτει 147 χώρους με όργανα παιδικής χαράς, από τους οποίους οι 52 έχουν διαμορφωθεί και πιστοποιηθεί με βάση τις προδιαγραφές του ΕΛΟΤ και τα ευρωπαϊκά δεδομένα. Εξαιτίας των βλαβών υποβάλλονται, κατά μέσο όρο, ογδόντα αιτήσεις αποκατάστασης ανά μήνα. Οι βλάβες είναι αποτέλεσμα βανδαλισμών, ολικής αφαίρεσης οργάνων ακόμα και δαπέδων ασφαλείας, ενώ η δαπάνη που προκαλείται είναι υπέρμετρη και η τεχνική υπηρεσία του Δήμου οδηγείται σε αδυναμία να προβαίνει σε αποκατάσταση όλων των χώρων...Στην υπό κρίση περίπτωση, ο Δήμος έχει έννομο συμφέρον να φροντίζει για την προστασία των εγκαταστάσεών του,*

καθώς η αρμοδιότητα αυτή προκύπτει από τις διατάξεις του Κώδικα Δήμων και Κοινοτήτων. Οι περιφραγμένες παιδικές χαρές των οποίων οι είσοδοι κλειδώνουν μετά τη λήξη του ωραρίου λειτουργίας τους, ώστε να εμποδίζεται η είσοδος του κοινού σε αυτές, εξομοιώνονται προς δημοτικά κτίρια κατά το χρονικό διάστημα που παραμένουν κλειστές. Ο Δήμος, ως υπεύθυνος επεξεργασίας οφείλει, πριν την εγκατάσταση ενός επαχθούς για τα υποκείμενα των δεδομένων συστήματος, να λάβει κάθε αναγκαίο μέτρο για την ικανοποίηση του σκοπού που επιδιώκει, δηλαδή της προστασίας των εγκαταστάσεών του. Επομένως, όταν πρέπει να έχουν εξαντληθεί οι εναλλακτικές λύσεις (π.χ. διόρθωση στις περιφράξεις, ασφαλές κλείδωμα των εγκαταστάσεων εκτός ωραρίου, φωτισμός κατά τις νυχτερινές ώρες, κλπ) και να είναι βέβαιο ότι οι χώροι αυτοί λειτουργούν με βάση τις προδιαγραφές του ΕΛΟΤ».

Από τις υποθέσεις που έχει αναλάβει μέχρι σήμερα η Αρχή προκύπτει ότι οι Δήμοι αντιμετωπίζουν πολύ διαφορετικά το ζήτημα της φύλαξης των παιδικών χαρών. Υπάρχουν σύγχρονες και πιστοποιημένες παιδικές χαρές που διαθέτουν μόνιμο φύλακα (ωστόσο αυτό είναι εξαιρετικά σπάνιο), υπάρχουν παιδικές χαρές που κλειδώνουν, σύμφωνα με το ωράριο λειτουργίας από υπάλληλο του Δήμου ή από εθελοντές, και αντίστοιχα, υπάρχουν παιδικές χαρές που παραμένουν καθ' όλη τη διάρκεια της ημέρας ανοικτές. Σημειώνεται ότι ένας από τους κύριους λόγους βανδαλισμού φαίνεται να είναι η είσοδος εφήβων κατά τις ώρες που δεν λειτουργεί η παιδική χαρά, με σκοπό την εκτόνωσή τους. Δυστυχώς, στην Ελλάδα δεν έχουν προβλεφθεί χώροι για εφήβους, ενώ η νομοθετική αύξηση του ορίου ηλικίας των παιδιών που μπορούν να επισκέπτονται τις παιδικές χαρές δεν επιλύει το ζήτημα της δημιουργίας χώρων ικανών να προσελκύσουν τη νεολαία παρέχοντάς της τη δυνατότητα ποιοτικών δραστηριοτήτων και χαλάρωσης. Είναι σαφές ότι το ζήτημα αυτό εντάσσεται στο ευρύτερο θέμα της ανεπάρκειας κατάλληλων κοινοχρήστων χώρων μέσα στις πόλεις.

Επισημαίνεται ότι οι σύγχρονες συνθήκες διαβίωσης στην πόλη, η ολοένα αυξανόμενη καθιστική ζωή, η προσφυγή στη χρήση ηλεκτρονικών υπολογιστών για εκπαιδευτικούς και ψυχαγωγικούς σκοπούς, η καθήλωση σε κλειστούς χώρους, η δυσκολία πρόσβασης στη φύση, η υπερβολική πίεση για εκπαιδευτικά επιτεύγματα, η αυξημένη συμμετοχή σε δομημένες και προγραμματισμένες δραστηριότητες κλπ, καθιστούν αναγκαία για την υγιή ψυχοσωματική ανάπτυξη και ευημερία των παιδιών και των εφήβων, την ύπαρξη δημοσίων χώρων συνάντησης, άθλησης, ψυχαγωγίας και κοινωνικοποίησης. Στην τρέχουσα περίοδο ίδιας, πρέπει να ληφθεί ιδιαιτέρως υπόψη η δυσκολία παιδιών και εφήβων που ανήκουν σε ευάλωτες ομάδες να έχουν πρόσβαση σε δραστηριότητες ελεύθερου χρόνου, άθλησης και ψυχαγωγίας που επιβαρύνουν οικονομικά την οικογένειά τους. Η διεθνώς προτεινόμενη πρακτική είναι η δημιουργία διακριτών, κατάλληλα διαμορφωμένων και ασφαλών χώρων, προσαρμοσμένων στις ηλικιακές ανάγκες των εφήβων, ώστε να είναι ελκυστικοί σε αυτούς, με ανθεκτικές κατασκευές που να συνδυάζουν τη δυνατότητα συνεύρεσης και συμμετοχής σε προσφιλείς στην ηλικία αυτή δραστηριότητες (αλληλεπίδρασης, κίνησης, δημιουργίας, έκφρασης) και ελεύθερου παιχνιδιού, όπως π.χ. σκέιτ, χορός, αθλήματα, δημιουργία γκράφιτι, αναρρίχηση κ.α.). Απαραίτητη κρίνεται εξάλλου η συμμετοχή και συνδρομή των ίδιων των εφήβων στον προσδιορισμό του χαρακτήρα, τη διαμόρφωση και την καταλληλότητα των σχεδιαζόμενων δημοσίων χώρων που απευθύνονται στην ηλικία τους, μέσω διαδικασιών διαβούλευσης και έκφρασης γνώμης, όπως άλλωστε προβλέπεται και νομοθετικά (άρθρο 12 του ν. 2101/92)².

Από τα ανωτέρω, που είτε αναφέρονται στις περιφράξεις είτε στους τρόπους φύλαξης, καθίσταται προφανές ότι κάθε Δήμος έχει διαφορετική θεώρηση του θέματος της ασφαλούς λειτουργίας των παιδικών χαρών. Μερικοί Δήμοι έχουν ορίσει είτε τις δικές τους τεχνικές προδιαγραφές στο πλαίσιο εκτέλεσης δημοτικών έργων, είτε έχουν καθορίσει ένα αυστηρό πλαίσιο λειτουργίας στο πλαίσιο σύναψης σχετικών συμβάσεων έργου³.

² Βλ. και προαναφερθέν Γενικό Σχόλιο της Επιτροπής Δικαιωμάτων του Παιδιού του ΟΗΕ. Τη χρησιμότητα και ιδιαίτερη αξία της διαδικασίας ακρόασης της γνώμης των παιδιών έχει διαπιστώσει ο Συνήγορος του Πολίτη μέσω της λειτουργίας ομάδων εφήβων συμβούλων του Συνηγόρου του Παιδιού (<http://www.0-18.gr/kes>).

Η μη ύπαρξη συγκεκριμένου πλαισίου για την περίφραξη των παιδικών χαρών, καθώς και για τον τρόπο φύλαξης αυτών, αφήνει στη διακριτική ευχέρεια κάθε Δήμου το ζήτημα. Ως εκ τούτου, κάθε δημοτική Αρχή είναι αρμόδια να κρίνει για το είδος και τον τρόπο της περίφραξης, για το εάν θα κλειδώνει τον κοινόχρηστο χώρο ή για το αν θα προσλάβει κάποιους φύλακες που θα επιτηρούν και θα ελέγχουν τους χώρους⁴. Επισημαίνεται ότι πολλοί Δήμοι δηλώνουν είτε ότι δεν επιθυμούν να κλειδώνουν τους χώρους, είτε επικαλούνται έλλειψη οικονομικής δυνατότητας για την πρόσληψη φυλάκων. Άλλοι πάλι Δήμοι προσπαθούν να αξιοποιήσουν εθελοντές κατοίκους, προκειμένου να διασφαλίσουν τη λειτουργία των παιδικών χαρών μόνο κατά το ωράριο λειτουργίας τους.

Με βάση το αρθρ. 966 του ΑΚ το δικαίωμα στην κοινή χρήση αποτελεί ιδιόρρυθμο δικαίωμα που απορρέει από την προσωπικότητα του ανθρώπου και η απόλαυση του πράγματος απ' όλους πρέπει να είναι σύμφωνη με τον προορισμό των κοινοχρήστων (εν προκειμένου με το προορισμό των παιδικών χαρών). Ο προορισμός ενός κοινόχρηστου πράγματος προκύπτει είτε από τα κοινωνικά ή τοπικά ήθη, είτε ορίζεται από το νόμο, όπως ισχύει στην περίπτωση των παιδικών χαρών. Ο αποκλεισμός κοινοχρήστου πράγματος δεν επιτρέπεται, καθώς συνεπάγεται την αναίρεση της φύσης του, ενώ η κοινή χρήση αποτελεί όχι μόνο νομική, αλλά και πραγματική κατάσταση. Ωστόσο, η έννοια της κοινής χρήσης δεν αποκλείει τη λήψη μέτρων από τη Διοίκηση, τα οποία μπορούν, ενδεχομένως, να επιφέρουν περιορισμό αυτής, εφόσον τα μέτρα αυτά λαμβάνονται για λόγους δημοσίου συμφέροντος και δεν επάγονται αναίρεση της κοινής χρήσης⁵. Η Διοίκηση, δηλαδή, έχει υποχρέωση να διασφαλίζει την κοινή χρήση, σύμφωνα με τον σκοπό κάθε κοινοχρήστου, ενώ η παράλειψη των κατάλληλων διοικητικών μέτρων μπορεί να αποτελέσει ακυρωτική διαφορά. Εδώ σημειώνεται ότι σύμφωνα με την ΥΑ 133384/6587/2015 «Προδιαγραφές Σύνταξης των Μελετών Διαχείρισης Πάρκων και Αλσών» αναφέρεται ότι στα έργα σε άλση περιλαμβάνονται οι περιτοιχίσεις ή εξωτερικές περιφράξεις, με τον αναγκαίο αριθμό κυρίων και δευτερευόντων εισόδων. Σημειώνεται ότι εντός των πάρκων και των αλσών, για τα οποία προβλέπονται περιφράξεις, δύνανται να δημιουργούνται παιδικές χαρές. Η ιδιαίτερα ενδιαφέρουσα απόφαση του ΣτΕ 2242/94 και το πρακτικό επεξεργασίας 128/94 που προηγήθηκε αυτής, καταδεικνύει τη σημασία της ύπαρξης και της αυξημένης προστασίας των κοινοχρήστων χώρων πρασίνου (χώροι πρασίνου; πεζόδρομοι, παιδικές χαρές) μέσα στις πόλεις, καθώς αυτοί αναφέρονται ως υποκατάστατα του φυσικού περιβάλλοντος στο πλαίσιο του αστικού χώρου, τους οποίους η διοίκηση οφείλει να διαφυλάξει και να διασφαλίσει.

³ Ενδεικτικά αναφέρονται:

Α) Δήμος Νέας Σμύρνης

http://www.neasmyrni.gr/Formes/2014/texniki_ek8esh_kyklid&perifrapaidikwn2014.pdf

Β) Δήμος Αγ. Παρασκευής:

<http://www.agiaparaskevi.gr/portal/images/arthra/2016/02/%CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94%CE%99%CE%9A%CE%95%CE%A3 %CE%A7%CE%91%CE%A1%CE%95%CE%A3/%CE%9C%CE%95%CE%9B%CE%95%CE%A4%CE%97 %CE%A6%CE%A4%CE%9B%CE%91%CE%9E%CE%97%CE%A3 %CE%A0%CE%91%CE%99%CE%94 %CE%A7%CE%91%CE%A1%CE%A9%CE%9D %CE%A0%CE%9B%CE%91%CE%A4%CE%95%CE%99%CE%A9%CE%9D.pdf>. Είναι πολύ ενδιαφέρουσα η προσέγγιση του εν λόγω Δήμου αφενός διότι ανατίθεται η φύλαξη σε ιδιωτικές εταιρείες κατόπιν σύναψης σχετικής σύμβασης και η συχνότητα ελέγχου μπορεί να αλλάξει σε περίπτωση υποψίας προβλήματος από άτομο ή ομάδα ατόμων. Παράλληλα, οι φύλακες είναι αρμόδιοι για το άνοιγμα και το κλείσιμο της παιδικής χαράς, την απομάκρυνση αδέσποτων ζώων ή ζώων που δεν προβλέπεται η παραμονή τους στο χώρο, την απομάκρυνση ατόμων που δεν συνοδεύουν ανήλικο κτλ.

⁴ Σε υποθέσεις της Αρχής εντοπίστηκαν, μεταξύ άλλων οι εξής περιπτώσεις περιφράξεων χαρών:

1) Με όμορφη διακοσμητική περίφραξη, αλλά εντελώς μη λειτουργική, δεδομένου ότι άφηνε μεγάλα ανοίγματα στο τοιχίο, με αποτέλεσμα να είναι εύκολο να εξέλθουν τα παιδιά από το χώρο, 2) Με διακοσμητική περίφραξη κατεστραμμένη και ακατάλληλα κατασκευασμένη δεδομένου ότι ήταν ιδιαίτερα εύκολο το σκαρφάλωμα ακόμα και για νήπια, 3) Με περίφραξη εκ πρώτης όφεως αρκετά ικανή ως προς το ύψος, αλλά ακατάλληλα σχεδιασμένη με αποτέλεσμα να είναι πολύ εύκολη η είσοδος σε εφήβους και ενήλικες όταν αυτή έκλεινε.

⁵ Αστικός Κώδιξ – Κατ' άρθρο ερμηνεία, Τόμος V, Απόστολος Γεωργιάδης – Μιχαήλ Σταθόπουλος, Εμπράγματο Δίκαιο (άρθρα 947 – 1117), Εκδόσεις Π.Ν. Σάκκουλας, σελ. 114-122.

Όλες οι παιδικές χαρές θα έπρεπε να είχαν προσαρμοσθεί στις νέες διατάξεις μέχρι 30.06.2014 (ΥΑ 18239/21.05.14, η οποία τροποποίησε το αρθρ. 12 της ΥΑ 28492/09). Η προσαρμογή αυτή πιστοποιείται από την Επιτροπή Ελέγχου Παιδικών Χαρών με την έκδοση πιστοποιητικού καταλληλότητας και χορήγησης του ειδικού σήματος. Μετά το πέρας της προθεσμίας αυτής ή σε περίπτωση που μετά από τον έλεγχο της Επιτροπής διαπιστωθεί ότι δεν είναι δυνατή η προσαρμογή, διακόπτεται η λειτουργία τους κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 10 της παρούσας. Έργο της Επιτροπής είναι η αξιολόγηση της καταλληλότητας λειτουργίας της παιδικής χαράς. Σύμφωνα με την υπ' αριθμ. 17602/22.05.15 εγκύκλιο του Υπουργείου Εσωτερικών και Διοικητικής Ανασυγκρότησης «Σύμφωνα με το υφιστάμενο θεσμικό πλαίσιο περί οργάνωσης και λειτουργίας των παιδικών χαρών των ΟΤΑ, όπως αποτυπώνεται στις υπ' αριθ. πρωτ. 28492/2009 και 27934/2014 αποφάσεις, όλες οι παιδικές χαρές που ανήκουν σε ΟΤΑ πρέπει να έχουν συγκεκριμένες τεχνικές προδιαγραφές... Ως εκ τούτου, κάθε δήμος οφείλει να τηρεί το θεσμικό πλαίσιο που ορίζουν οι προαναφερθείσες αποφάσεις, προκειμένου να εξασφαλίζει την ακίνδυνη χρήση των παιδικών χαρών, αφού προηγουμένως έχει λάβει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την ασφαλή λειτουργία τους. Ο δήμος, εφόσον κρίνει ότι η παιδική χαρά είναι ακατάλληλη, οφείλει να την σφραγίσει ο ίδιος άμεσα ή να αποελλάσει τα επικίνδυνα παιχνίδια... Κατά συνέπεια, σε περίπτωση ατυχήματος σε παιδική χαρά, η οποία δεν είναι σφραγισμένη και είναι προσβάσιμη στο κοινό, ο οικείος δήμος ουδόλως αποποιείται την ευθύνη του με την τοποθέτηση πινακίδας στην οποία αναγράφεται ότι η παιδική χαρά δεν διαθέτει πιστοποίηση και η χρήση της γίνεται με ευθύνη των γονέων ή των συνοδών των ανηλίκων».

Επίσης, σύμφωνα με το αρθρ. 6 της ΥΑ 28492/11.05.09, έτσι όπως αυτή τροποποιήθηκε από την ΥΑ 27934/2014: « 1. Η παιδική χαρά λειτουργεί με ευθύνη του οικείου ΟΤΑ, ο οποίος λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα για την ασφαλή λειτουργία της και γενικά για την εφαρμογή των διατάξεων της παρούσας.

2. Ο ΟΤΑ οφείλει να ελέγχει την τήρηση του προγράμματος συντήρησης και γενικά τη σωστή λειτουργία της παιδικής χαράς... δ) Μεριμνά για την τήρηση της καθαριότητας του εξοπλισμού και του περιβάλλοντος χώρου της παιδικής χαράς.

3. Ο οικείος ΟΤΑ λαμβάνει κάθε πρόσφορο μέτρο για τη φύλαξη της παιδικής χαράς και καθορίζει το ωράριο λειτουργίας της.

Τέλος, σύμφωνα με το αρθρ. 75 περ. 1, εδ γ), παρ. 10 του Κώδικα Δήμων & Κοινοτήτων στην υπηρεσία Ποιότητας Ζωής του Δήμου έχει ανατεθεί και: «Η μέριμνα και η λήψη μέτρων για την προστασία της δημόσιας υγείας, όπως ...ο έλεγχος της ηχορύπανσης, της κοινής ησυχίας και της εκπομπής ρύπων...».

Αν και η εφαρμογή της νομοθεσίας για την πιστοποίηση των παιδικών χαρών έχει καθυστερήσει σημαντικά, το τελευταίο διάστημα, όπως προκύπτει και από τις σχετικές αναρτήσεις της ΚΕΔΕ, έχει πιστοποιηθεί σημαντικός αριθμός παιδικών χαρών, ο οποίος ολοένα αυξάνεται. Το γεγονός αυτό είναι εξαιρετικά ευτυχές, όμως σύμφωνα με όσα προεκτέθηκαν, απαιτείται ιδιαίτερη μέριμνα για τους τρόπους φύλαξης των χώρων, προκειμένου να διασφαλισθεί η βιώσιμη λειτουργία τους. Η Αρχή, επίσης, θεωρεί ότι είναι σημαντικό τα άτομα που παραλαμβάνουν τα τεχνικά έργα των παιδικών χαρών, να έχουν την κατάλληλη εκπαίδευση, προκειμένου να κρίνουν το σύνολο των όρων ασφαλείας. Περαιτέρω, κρίνεται επιβεβλημένη η επιτόπια αυτοψία στο χώρο από τα μέλη των Επιτροπών Πιστοποίησης Παιδικών Χαρών, καθώς αυτό δεν επιβάλλεται από τη νομοθεσία, με αποτέλεσμα να χορηγούνται πιστοποιήσεις, χωρίς να έχει υπάρξει επιτόπια εκτίμηση του χώρου και της πιθανής επικινδυνότητας αυτού (όταν αυτό δεν προκύπτει από τα έγγραφα ή από το φωτογραφικό υλικό που προσκομίζεται). Ειδικότερα, στην εγκύκλιο υπ' αριθμ.: 44/14 (σελ. 3 περ. ε) αναφέρονται τα εξής: «Η Επιτροπή Ελέγχου Παιδικών Χαρών αποκτά πλέον ευελιξία, ώστε να μπορεί να ανταποκρίνεται με ταχύτητα και αποτελεσματικότητα στα καθήκοντά της. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή χορηγεί τη βεβαίωση καταλληλότητας λειτουργίας και το ειδικό σήμα για μια παιδική

χαρά, αφού ελέγξει και βεβαιώσει την πληρότητα του τελικού φακέλου, χωρίς να απαιτείται προηγουμένως επιτόπου αυτοψία⁶

Εξαιρετικά σημαντική είναι η δημιουργία «Ηλεκτρονικής πλατφόρμας επικοινωνίας και διαλόγου (Forum) για την παροχή οδηγιών και πληροφοριών σχετικά με τις παιδικές χαρές» από το Υπουργείο Εσωτερικών. Ειδικότερα, στο υπ' αριθμ.: 28106/14 έγγραφο της Δ/νσης Εσωτερικής Οργάνωσης και Λειτουργίας ΟΤΑ αναφέρεται: «Η συγκεκριμένη εφαρμογή αποτελεί μια καινοτομία στον τρόπο επικοινωνίας των συναρμόδιων υπηρεσιών, με κεντρικό στόχο την υποβοήθηση του έργου τους, λειτουργώντας σε κάθε περίπτωση συμπληρωματικά με τις διευκρινιστικές εγκυκλίους και τα έγγραφα που είναι ήδη αναρτημένα στην ιστοσελίδα του Υπουργείου. Η διαρκής ροή ανταλλαγής πληροφοριών αναμένεται να έχει ως αποτέλεσμα την άμεση επίλυση ζητημάτων που προκύπτουν αναφορικά με τις παιδικές χαρές, με ευέλικτο τρόπο και σε πραγματικό χρόνο». Περαιτέρω, το Υπουργείο Εσωτερικών από το 2009 χειρίζεται το Πρόγραμμα «Διαμόρφωση Παιδικών Χαρών», με το οποίο χρηματοδοτεί τόσο τη δημιουργία νέων παιδικών χαρών, όσο και την προσαρμογή των υφιστάμενων στις απαιτήσεις της ΥΑ 28492/18.5.2009.

Από τα ανωτέρω συνάγονται εν συντομίᾳ τα κάτωθι:

1. Η προστασία των κοινοχρήστων χώρων των παιδικών χαρών είναι υποχρεωτική για τους Δήμους.
2. Δεν υπάρχουν συγκεκριμένες κατευθύνσεις και πρότυπα για τους τρόπους περίφραξης και φύλαξης.
3. Κάθε Δήμος αντιμετωπίζει σε διαφορετική ένταση προβλήματα φύλαξης παιδικών χαρών. Η μη ενιαία ανταπόκριση των Δήμων αντικατοπτρίζει, έως ένα βαθμό, το διαφορετικό ενδιαφέρον κάθε Δημοτικής Αρχής, την απουσία κοινού θεσμικού πλαισίου, καθώς και τη σημαντική διαβάθμιση των προβλημάτων.
4. Στα μεγάλα αστικά κέντρα τα προβλήματα των βανδαλισμών και της όχλησης των περιοίκων είναι εντονότερα. Οι περίοικοι αντιμετωπίζουν σημαντικές οχλήσεις από την είσοδο ατόμων στους χώρους των παιδικών χαρών σε ώρες που αυτές έχει καθοριστεί να είναι εκτός λειτουργίας. Επίσης, τα ζητήματα των βανδαλισμών καταδεικνύουν ότι στην ελληνική πραγματικότητα, τη δεδομένη χρονική στιγμή, το επίπεδο κοινωνικής συνείδησης προστασίας του δημοσίου χώρου δεν είναι επαρκές σε τέτοιο σημείο, ώστε να θεωρείται υπερβολική η ενεργή προστασία του (πχ με περίφραξη, κλείδωμα, φύλαξη) από τις Δημοτικές Αρχές.
5. Αναδεικνύονται ζητήματα οικονομικής δυσχέρειας των Δήμων για την ανάθεση της φύλαξης των εν λόγω χώρων σε υπαλλήλους ή για τη σύναψη σχετικών συμβάσεων έργου με ιδιώτες.
6. Οι χώροι στους οποίους μπορούν να περάσουν τον ελεύθερο χρόνο τους οι έφηβοι είναι εξαιρετικά περιορισμένοι μέσα στον αστικό ιστό, με αποτέλεσμα, ορισμένες φορές, να εισέρχονται στις παιδικές χαρές σε μη επιτρεπτές ώρες λειτουργίας.

Με βάση τα ανωτέρω, ο Συνήγορος προτείνει προς το Υπουργείο Εσωτερικών:

1. Να δημιουργηθούν συγκεκριμένες ελάχιστες προδιαγραφές για τις περιφράξεις, εφόσον αυτές κρίνεται από τους Δήμους ότι απαιτούνται, με βάση τα προβλήματα που εμφανίζονται, αλλά και τη χωροθέτησή τους.
2. Τα ζητήματα της ορθής περίφραξης και της επαρκούς φύλαξης των παιδικών χαρών είναι αναγκαίο να ενταχθούν, με σαφήνεια και προκαθορισμένους όρους, στο πλαίσιο της

⁶ Εν συνεχεία αναφέρεται ότι ο φάκελος αυτός πρέπει να περιέχει: α) την τεχνική έκθεση χωροθέτησης, την οποία έχει εκπονήσει ο μηχανικός του ΟΤΑ, όπως προαναφέρθηκε, συνοδευόμενη από β) φωτογραφική τεκμηρίωση του υλοποιηθέντος έργου, γ) τη μελέτη οργάνωσης κατασκευής και λειτουργίας της παιδικής χαράς δ) το πιστοποιητικό συμμόρφωσης του διαπιστευμένου φορέα».

πιστοποίησής τους, διαφορετικά η διοικητική αυτή πράξη κινδυνεύει να καταστεί αλυσιτελής, στην περίπτωση που οι πιστοποιημένες παιδικές χαρές παραμένουν αφύλακτες. Δηλαδή, η μελέτη οργάνωσης κατασκευής και λειτουργίας της παιδικής χαράς που κατατίθεται από τους ΟΤΑ, αφενός θα πρέπει να αποδεικνύει την επάρκεια της περίφραξης, αφετέρου να καθορίζει και να προσκομίζει αποδεικτικά στοιχεία για τους τρόπους με τους οποίους θα διασφαλισθεί η φύλαξη.

3. Να ορισθεί ως υποχρεωτική η αυτοψία των μελών των Επιτροπών Ελέγχου Παιδικών Χαρών πριν την χορήγηση του πιστοποιητικού καταλληλότητας, με κάλυψη των αναλογούντων δαπανών των μετακινούμενων υπαλλήλων και κάθε άλλη διοικητική πρόβλεψη που μπορεί να απαιτείται, δεδομένου ότι από τη νομοθεσία ορίζεται ως έργο της Επιτροπής η αξιολόγηση της καταλληλότητας λειτουργίας των παιδικών χαρών.
4. Να προβλεφθούν, για τους Δήμους που έχουν σοβαρές οικονομικές δυσχέρειες για την οικονομική υποστήριξη της φύλαξης, κατάλληλοι τρόποι διασφάλισης αυτής, είτε με τα κατάλληλα χρηματοδοτικά εργαλεία, είτε με την οργάνωση εθελοντικών δομών για το συγκεκριμένο σκοπό⁷.
5. Να παρασχεθούν σαφείς οδηγίες για το κλείδωμα των παιδικών χαρών, καθώς αυτές αποτελούν κοινόχρηστους χώρους. Το κλείδωμα των παιδικών χαρών (για την ασφάλεια των παιδιών μέσω της προστασίας του χώρου και για την διασφάλιση ήσυχου αστικού περιβάλλοντος για τους περιοίκους) δεν μπορεί σε καμία περίπτωση να θεωρηθεί είτε υπέρμετρο, είτε ότι βρίσκεται σε βάρος της ελεύθερης πρόσβασης στους κοινόχρηστους χώρους.
6. Τα Αστυνομικά Τμήματα ή η Δημοτική Αστυνομία να κληθούν ανά Δήμο να παράσχουν εκτίμηση της κατάστασης των τελευταίων ετών αναφορικά με τα ζητήματα και να προτείνουν με τη σειρά τους τρόπους αντιμετώπισης των προβλημάτων.
7. Πέρα από τη συνεργασία της Αστυνομίας ή της Δημοτικής Αστυνομίας; απαιτούνται και τακτικοί αυτεπάγγελτοι έλεγχοι, όπως προβλέπεται από τη νομοθεσία (αρθρ. 10 της ΥΑ 28492/11.05.09), από τα μέλη των Επιτροπών Ελέγχου Παιδικών Χαρών, ώστε να υπάρξει παρακολούθηση και καταγραφή της πορείας των πιστοποιημένων παιδικών χαρών.
8. Να εκπαιδευτούν κατάλληλα οι υπάλληλοι που αναλαμβάνουν την παραλαβή των τεχνικών έργων των παιδικών χαρών, ώστε να μπορούν να κρίνουν με επάρκεια την ασφάλεια όλου του χώρου και την ορθή διαμόρφωση για την παιδική ηλικία.
9. Οι Δήμοι να κληθούν να προασπίσουν, όχι μόνο το δικαίωμα στο παιχνίδι, αλλά και στην απρόσκοπτη ανάπτυξη της προσωπικότητας και της ψυχαγωγίας των εφήβων – όπως προβλέπεται από τη Διεθνή Σύμβαση για τα Δικαιώματα του Παιδιού - προτείνοντας τη λειτουργία χώρων κατάλληλων για αυτούς, σε συγκεκριμένο πλαίσιο που θα ορίσει το Υπουργείο μετά από διαβούλευση.
10. Να συγκροτηθούν από τις δημοτικές αρχές σε συνεργασία με τα σχολεία της περιοχής τους ομάδες εφήβων που, με καθοδήγηση από κατάλληλους επαγγελματίες, θα εκφράσουν τις απόψεις τους σχετικά με τη χρήση και τη διαμόρφωση δημόσιων χώρων προσαρμοσμένων στις ηλικιακές ανάγκες των παιδιών και των εφήβων.
11. Να συγκεντρωθούν αναλυτικά στοιχεία ανά Δήμο, πιθανά απευθείας από την Κεντρική Ένωση Δήμων Ελλάδας (ΚΕΔΕ) ή με εργαλείο την Ηλεκτρονική Πλατφόρμα του Υπουργείου, προκειμένου να εκτιμηθεί η σοβαρότητα των ζητημάτων ασφάλειας των παιδικών χαρών. Στόχος είναι να μελετηθεί η επάρκεια, ανά Δήμο, αφενός των περιφράξεων, αφετέρου της φύλαξης.

⁷ Παρόμοια πρόβλεψη υπήρξε για τη σύσταση θέσεων σχολικών φυλάκων στους Δήμους

Αξιότιμε κ. Υπουργέ, με την πεποίθηση ότι οι ανωτέρω απόψεις και προτάσεις θα βρουν πρόσφορο έδαφος και θα τύχουν της αναγκαίας εκτίμησης, τόσο εγώ όσο και ο Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη για ζητήματα Ποιότητας Ζωής κ. I. Σαγιάς και ο Βοηθός Συνήγορος του Πολίτη για τα Δικαιώματα του Παιδιού κ. Γ. Μόσχος, παραμένουμε στη διάθεσή σας για παροχή περαιτέρω διευκρινίσεων ή/και ενδεχόμενη συνάντηση εργασίας για τη συζήτηση επί των ανωτέρω προτάσεων με τους υπηρεσιακούς παράγοντες του Υπουργείου σας, προκειμένου αυτές να καταστούν λειτουργικές και εφαρμόσιμες.

Με τιμή

Ανδρέας Ι. Ποττάκης
Συνήγορος του Πολίτη

Κοινοποίηση:

1) ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΝΩΣΗ ΔΗΜΩΝ ΕΛΛΑΔΑΣ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ 65 & ΓΕΝΝΑΔΙΟΥ 8,
106 78, ΑΘΗΝΑ

2) Κα Z. NTABA
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ ΚΑΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ
ΤΜΗΜΑ ΟΡΓΑΝΩΣΗΣ Τ.Α.
Σταδίου 27
10183 Αθήνα

